

Marzanna Tyburska
WOM w Elblągu

Ocena opisowa w klasie pierwszej szkoły podstawowej w ujęciu nauczycieli nauczania początkowego województwa elbląskiego

„W procesie edukacji szkolnej wyróżnia się nauczanie początkowe jako etap stanowiący łagodne przejście od edukacji spontanicznej, swobodnej, organizowanej w środowisku rodzinnym, do edukacji prowadzonej w systemie szkolnym”.

(MEN – biuro do spraw reformy szkolnej)

Ministerstwo Edukacji Narodowej w 1992 roku¹ wydało zarządzenie wprowadzające nowe zasady oceniania uczniów w klasie pierwszej szkoły podstawowej, w którym czytamy: „Uczniowi klasy pierwszej ustala się na koniec pierwszego okresu nauki opisową ocenę zachowania i opisowy stopień ze wszystkich przedmiotów nauczania. Natomiast na koniec roku szkolnego – ocenę zachowania i jeden stopień ze wszystkich przedmiotów nauczania”².

Wprowadzenie tej ustawy spowodowało poruszenie w środowisku nauczycieli nauczania początkowego. Wątpliwości nauczycieli dotyczyły następujących zagadnień:

Czy w I semestrze mogą stosować skalę ocen od 1 do 6?

---

1 Dz. Urz. MEN, 1992, Nr 7, poz. 32 – *W sprawie zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów w szkołach publicznych dla dzieci i młodzieży oraz przeprowadzania egzaminów sprawdzających i klasyfikacyjnych.*

2 *Ibid.*

Czy ocena opisowa na pierwszy semestr wyklucza stosowanie skali stopni szkolnych?

I wreszcie – jak powinna wyglądać ocena opisowa?

W *Słowniku pedagogicznym* Wincentego Okonia znajdujemy pod hasłem *ocena szkolna* następujące wyjaśnienie: „ustosunkowanie się nauczyciela do osiągnięć ucznia, czego wyrazem może być określony stopień szkolny lub opinia wyrażona w formie pisemnej czy ustnej³. Ocenianie to proces wyrażania opinii o uczniach za pomocą stopni lub ocen opisowych”⁴.

Ocena opisowa już w swoim założeniu poprzez komunikowanie się z uczniem słowem, a nie skalą stopni podnosi i rozszerza funkcję motywacyjną oceny. Według prof. Bolesława Niemierki ocena opisowa ma dwa znaczenia: jawne i ukryte. „Znaczenie jawne to godne poparcia wcześniejsze zapoznanie uczniów z pełnymi definicjami osiągnięć niż ze sformalizowaną skalą przymiotnikowo-cyfrową. Ukryte znaczenie to odroczenie klasyfikacji osiągnięć uczniów, gdyż w praktyce ocena opisowa tworzy jedynie skalę nominalną (bez porządkowania poziomu osiągnięć), jako że stwarza nauczycielom okazję do całkowitej koncentracji na wydarzeniach i wynikach pomyślnych dla ucznia”⁵.

W pierwszym semestrze roku szkolnego 1992/93 nauczyciele gwałtownie poszukiwali wzorów ocen opisowych. Gdy podsunęte im propozycje okazały się niezadowolające, podjęli próby tworzenia swoich. Powstało 6 propozycji ocen opisowych, opracowanych przez nauczycieli nauczania początkowego z województwa elbląskiego. Możemy je podzielić na dwie grupy:

1. Oceny opisowe oparte na treści programu nauczania.
2. Oceny opisowe osnute wokół zagadnień związanych z cechami osobowości ucznia i motywacją.

Pierwsza grupa nauczycieli przy ocenie opisowej zastosowała kryterium treści planowej⁶. Analizując program nauczania wybrała ich zdaniem najważniejsze treści programowe, które uczeń powinien opanować w ciągu I semestru klasy pierwszej. Jest ich więcej lub mniej, w zależności od subiektywnej oceny autora. Wychowawca oceniając ucznia podkreśla wybrane wyrazy, określa poziom osiągnięć ucznia i jego wkład pracy przy opanowaniu danej treści. Interesujący wydaje się fakt, iż autorzy propozycji szczegółowo potrafili określić wymagany zakres wiadomości z przedmiotów język polski i matematyka, mieli

---

3 W. Okoń, *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa 1992, s. 142.

4 *Ibid.*, s. 143

5 B. Niemierko, *Studium porównawcze teorii i praktyki oceniania osiągnięć szkolnych w polskim szkolnictwie ogólnokształcącym*, „Edukacja” 1993, nr 3, s. 5–28.

6 *Ibid.*

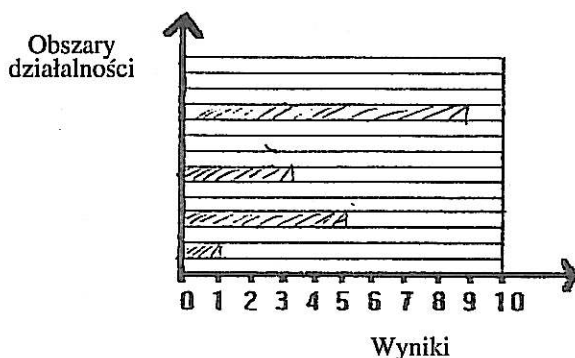
natomiast problem z określeniem wiadomości ze środowiska społeczno-przyrodniczego. Zupełnie zaś nie umieli poradzić sobie z przedmiotami: muzyką, plastyką, pracą-techniką i wychowaniem fizycznym. Dokonywali próby łączenia tych przedmiotów w jedno zagadnienie, np. uzdolnienia w zakresie przedmiotów artystycznych, bądź pomijali istnienie tych czterech przedmiotów w edukacji szkolnej.

Autorzy pierwszej grupy propozycji kierują swoje oceny opisowe do osoby dorosłej (np. rodzica), zapominając o osobie ocenianej, czyli o uczniu.

Druga grupa nauczycieli-autorów poszukuje inspiracji w psychologii. Próbuje skonkretyzować obszary działalności ucznia, np. poprzez określenie talentów dziecka (czytelniczego, ortograficznego, muzycznego, matematycznego, badawczego, przyrodniczego, sportowego, zabawowego itd.), kierując bezpośrednio do osoby ocenianej swoje uwagi. Przyjmuje to formę krótkich listów przedstawiających osiągnięcia lub porażki dziecka w konkretnych obszarach działalności pod wspólną nazwą: *Talenty – Jak pomnażane*. Dla rodziców jest dodatkowa informacja w postaci procentowego określenia każdego osiągnięcia.

Tego typu ocena motywuje dziecko do dalszego działania, gdyż wychowawca bezpośrednio do niego kieruje wskazówki, a oprócz tego forma zapisu i szata graficzna zachęcają dziecko do zapoznania się z opinią o sobie.

Inna autorka w celu zainteresowania uczniów osiągnięciami szkolnymi proponuje formę wykresu:

Każde dziecko ma swój wykres. Za wykazanie się ściśle określonymi sprawnościami i umiejętnościami otrzymuje w zależności od czternastu obszarów działalności kolorowy żeton. Za każdy krok do przodu czeka go inna opinia wychowawcy np.:

- 1 Musisz się bardziej starać!
- 2 Osiągasz już dobre wyniki!
- 5 Jesteś na dobrej drodze do sukcesu!
- 10 Jestem mistrzem!

I w tej ocenie opisowej widzimy starania autora o nawiązanie kontaktu z każdym dzieckiem, o kształtowanie pozytywnej motywacji do nauki szkolnej.

Autorzy ocen opisowych zaliczanych przeze mnie do II grupy nie próbują oceniać zachowania ucznia, natomiast autorzy ocen z I grupy czynią takie starania. Określają przedstawione zagadnienie jako zachowanie ucznia lub mówią o rozwoju społeczno-emocjonalnym. Szukają wzorów w sposobie oceniania znanym do tej pory (stosunku do obowiązków szkolnych, kulturze osobistej, postawie wobec innych, aktywności) lub szukają wzorów w psychologii rozwojowej (akceptowaniu wymagań dotyczących zachowania w szkole, koncentracji na czynności).

Każda z sześciu proponowanych ocen opisowych wiele mówi o podejściu nauczyciela do ucznia i do sposobu oceniania. Większość z nich (4) potwierdza silny związek nauczyciela z programem nauczania. Tylko dwie oceny wychodzą poza ramy schematyzmu szkolnego, tylko dwóch autorów próbuje inaczej spojrzeć na ucznia i nie rozliczać go z wiadomości programowych.

Należy docenić wysiłek sześciu nauczycieli nauczania początkowego, którzy podjęli próbę opracowania ocen opisowych. Nie było to proste zadanie. Należało przewyciężyć tradycyjne podejście do kontroli i oceny. Uważam, że te propozycje stanowią dobry materiał wyjściowy do opracowania wzorcowych ocen opisowych oczekiwanych przez nauczycieli.